

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Випуск 3

Збірник наукових праць магістрів ОП
«Дошкільна освіта. Інклюзія»,
«Початкова освіта»,
«Фізична культура та спорт»,
«Практична психологія»,
«Менеджмент. Управління закладом
загальної середньої освіти»

Київ 2025

УДК 37(063).
973.202 я1

**Магістерські студії психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету: збірник наукових праць
здобувачів ОС Магістр ОП «Дошкільна освіта. Інклюзія», «Початкова освіта»,
«Фізична культура та спорт», «Практична психологія», «Менеджмент.
Управління закладом загальної середньої освіти» / за заг. ред. Л.В. Задорожної-
Княгницької. Випуск 3. Київ: МДУ, 2025. 522 с.**

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол №2 від 27 листопада 2025 року)

© Колектив авторів, 2025

педагогічних технологій: збірник матеріалів XXVI Міжнародної науково-практичної конференції. Житомир, 6–7 грудня 2022 року, с.12–17.

5. Вітвицька, С. С., 2023. Творча самореалізація викладача вищої школи у системі неперервної педагогічної освіти. *Теорія і методика професійного розвитку педагогічних працівників як елемент безперервного навчання в системі вищої педагогічної освіти, науки і практики: збірник наукових праць*, Łomża, с. 57–62.

6. Голюк О.А. Використання комунікаційного потенціалу Інтернет у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Випуск 47*. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 48-52.

7. Дубасенюк, О. А., 2016. Методологія та методи науковопедагогічного дослідження: навч.методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 258 с.

8. Жалдак, М. І., 2009. Модель системи соціальнопрофесійних компетентностей вчителя інформатики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерноорієнтовані системи навчання*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, №7 (14), с. 3–10.

9. Жук, О., 2016. Застосування інформаційнокомунікаційних технологій у вивченні економіки. *Інформаційні технології та Інтернет у навчальному процесі та наукових дослідженнях*, № 12, с. 251–252.

10. Закон України «Концепція розвитку цифрових компетентностей», 2021. Відомості Верховної Ради України, № 167р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1672021-%D1%80#n13>.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**
*Оксана Голюк, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
педагогіки та освіти МДУ*

*Оксана Головіна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю «Початкова освіта»*

**PECULIARITIES OF THE EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION IN
INCLUSIVE CLASSES OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL**

*Oksana Holiuk, candidate of pedagogical science, associate professor of the
department of pedagogy and education, MSU*

Oksana Holovina, master's student in Primary Education

Анотація. У статті розглядаються особливості організації освітнього процесу в інклюзивних класах Нової української школи. Проаналізовано теоретичні засади інклюзивної освіти, роль учителя, асистента та команди психолого-педагогічного супроводу. Висвітлено принципи створення безпечного, комфортного та підтримувального освітнього середовища, що забезпечує розвиток потенціалу кожної дитини.

Ключові слова: інклюзивна освіта, Нова українська школа, початкова школа, індивідуальна програма розвитку, педагогічний супровід, освітнє середовище.

Abstract: The article examines the features of organizing the educational process in inclusive classrooms of the New Ukrainian School. Theoretical foundations of inclusive education, the role of the teacher, teaching assistant, and psychological-pedagogical support team are analyzed. The principles of creating a safe, comfortable, and supportive educational environment that fosters the development of each child's potential are highlighted.

***Keywords:** inclusive education, New Ukrainian School, primary school, individual development program, pedagogical support, educational environment*

Сучасна система освіти України характеризується посиленням інноваційних процесів та зміною світоглядних підходів. Основний акцент зміщується на створення умов для саморозвитку, самореалізації та самовизначення особистості. У контексті гуманістичних тенденцій особлива увага приділяється індивідуальному розвитку кожної дитини, враховуючи її особливості, стан здоров'я та соціальний статус. Таким чином, ключовими пріоритетами стають дитиноцентризм та визнання різноманітності, що виражається в інтегрованому й інклюзивному навчанні. Ці підходи відповідають гуманістичним засадам правової держави.

Реалізація Концепції Нової української школи (НУШ) передбачає перехід від традиційної моделі навчання до особистісно зорієнтованої, компетентнісної та інклюзивної [4]. Відповідно, інклюзивна освіта розглядається не лише як форма організації навчання дітей з особливими освітніми потребами, а як філософія освітнього процесу, заснована на визнанні унікальності кожної особистості, її права на розвиток і самореалізацію. Політика держави в галузі освіти забезпечує рівні можливості для всіх, включно з дітьми, які мають особливі освітні потреби (ООП). Важливі поняття, такі як «освітній процес», «інклюзивне навчання» та «інклюзивне освітнє середовище», чітко сформульовані в Законі України «Про освіту». Поступовий розвиток інклюзивної освіти дозволяє суспільству переосмислити своє ставлення до дітей з особливими потребами та сприяє їхній успішній інтеграції у шкільну спільноту [7].

Проблема організації освітнього процесу в інклюзивних класах набуває особливої актуальності в контексті модернізації початкової освіти. Адже саме початкова школа є тим середовищем, де закладаються основи соціалізації, формуються навички комунікації, співпраці, взаємоповаги й толерантності. Ефективне функціонування інклюзивного класу вимагає не лише оновлення методів і технологій навчання, але й підвищення готовності педагогів до роботи в умовах різнорівневого колективу, уміння співпрацювати з асистентом учителя, фахівцями команди психолого-педагогічного супроводу, батьками дітей.

Важливими аспектами інклюзивної освіти є створення безпечного та комфортного навчального середовища, розроблення індивідуальних програм розвитку, організація підтримки з урахуванням освітніх потреб кожного учня. Саме тому вивчення особливостей організації освітнього процесу в інклюзивних класах Нової української школи є одним із ключових напрямів сучасних педагогічних досліджень.

Шляхи реалізації Концепції НУШ стали предметом вивчення низки науковців: Н.Бібік, М.Вашуленка, О.Савченко, С.Скворцової, Р.Шияна та інших. Активізувалися дослідження щодо особливостей навчання дітей у класах з інклюзивним навчанням. Наукові праці А.Колупаєвої, З.Ленів, С.Миронової, Л.Савчук, В.Синьова, Н.Софій, С.Трикоз, А.Шевцова та інші висвітлюють різні аспекти інклюзії: обґрунтування наукової концепції інклюзивного навчання, створення освітнього інклюзивного середовища, зміст, форми, методи навчання

в інклюзивному класі. Проте варто відзначити, що більшість таких досліджень мають теоретичний характер. В них здебільшого висвітлюються загальні питання інклюзії, аналізується закордонний досвід, тоді як сучасний вчитель закладу загальної середньої освіти, зокрема вчитель початкових класів, потребує практико-зорієнтованих рекомендацій, які будуть у нагоді для реальної організації освітнього процесу в інклюзивних класах, допоможуть реалізувати індивідуальний підхід, враховуючи особливості кожної дитини, дадуть дієвий інструментарій щодо організації занять за умов інклюзивного навчання.

Термін «інклюзія» (від англ. «inclusion» – включення, залучення) означає процес забезпечення рівного доступу до освіти всім учням, у тому числі тим, які мають особливі освітні потреби. На відміну від інтеграції, де дитина пристосовується до існуючої системи, інклюзивна освіта передбачає адаптацію самої освітньої системи до потреб кожної дитини. У науковій літературі інклюзивна освіта розглядається як: соціально-педагогічне явище (А. Колупаєва, Н. Софій, О. Таранченко), що сприяє розвитку гуманістичних засад суспільства; освітня філософія, спрямована на подолання дискримінації й створення середовища прийняття; педагогічна система, яка забезпечує реалізацію індивідуальної траєкторії розвитку кожного учня (Т. Сак, Л. Шевчук, Н. Лавриченко) [3; 5].

Ми підтримуємо позицію З. Шевців, яка вважає, що основними завданнями інклюзивного навчання є:

1) здобуття учнями з особливими освітніми потребами освіти відповідного рівня в середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти;

2) реалізація принципу «навчитися жити разом», який ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки;

3) забезпечення різнобічного розвитку учнів, реалізація їхніх здібностей; створення освітньо-корекційного середовища для задоволення освітніх потреб учнів із особливостями психофізичного розвитку;

4) створення позитивного мікроклімату в закладі загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням, формування активного міжособистісного спілкування дітей із особливими освітніми потребами з іншими учнями;

5) забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами;

6) надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей із особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та програм навчання [8].

Інклюзія в контексті НУШ не є окремим напрямом. Вона органічно інтегрована у всі компоненти освітнього процесу. Її реалізація забезпечується через: педагогіку партнерства, що ґрунтується на взаємоповазі між учителем, учнем і батьками; компетентнісний підхід, який орієнтує на розвиток особистісного потенціалу дитини; дитиноцентризм, тобто визнання унікальності кожного учня; варіативність форм і методів навчання відповідно до можливостей дітей [1; 2; 6].

В основі інклюзивної освіти лежить низка принципів, що визначають її педагогічну сутність: доступність, бо кожна дитина має право навчатися у

звичайному закладі освіти за місцем проживання; рівність можливостей, за яких усі учні, незалежно від індивідуальних особливостей, отримують однакові шанси на успіх; визнання різноманітності, оскільки розмаїття здібностей, темпів навчання та форм прояву є цінністю, а не проблемою; партнерство, що передбачає співпрацю педагогів, батьків, учнів і фахівців команди супроводу; індивідуалізація, відповідно до якої здійснюється адаптація змісту, методів і форм навчання до освітніх потреб дитини; безперервність підтримки, що включає системне спостереження, корекцію та оновлення індивідуальної програми розвитку (ІПР). Дотримання цих принципів дає змогу створити шкільне середовище, у якому кожен учень відчувається прийнятним, захищеним і спроможним реалізувати власний потенціал [5].

Ключовим елементом інклюзивного навчання є індивідуальна програма розвитку, яка визначає освітню траєкторію конкретної дитини з урахуванням її можливостей, потреб і темпу засвоєння матеріалу. Важливу роль у реалізації ІПР відіграє команда психолого-педагогічного супроводу, до складу якої входять учитель, асистент учителя, практичний психолог, логопед, дефектолог, соціальний педагог, а також батьки учня. Такий командний підхід забезпечує комплексний розвиток дитини, поєднання педагогічних, психологічних і соціальних методів підтримки.

Суттєвим компонентом інклюзивного процесу є створення розвивального освітнього середовища, яке має бути фізично доступним, безпечним і емоційно комфортним. Це включає облаштування приміщень із урахуванням потреб дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, наявність спеціального обладнання, використання альтернативних засобів комунікації, дидактичних матеріалів різних форматів, адаптацію навчальних завдань.

Успішна організація інклюзивного навчання неможлива без професійної підготовки педагогів. Учитель інклюзивного класу повинен володіти сучасними методиками диференційованого навчання, розуміти психофізичні особливості розвитку дітей, уміти працювати в команді з асистентом і фахівцями супроводу. Особлива увага приділяється формуванню у педагогів емпатії, терпимості, гнучкості мислення, готовності до педагогічних експериментів і постійного саморозвитку [1]. Також організація інклюзивного навчання в НУШ вимагає також активної співпраці з батьками, які виступають не лише як спостерігачі, а як рівноправні учасники освітнього процесу. Вони допомагають педагогам краще зрозуміти особливості дитини, беруть участь у розробленні ІПР та оцінюванні результатів. Такий партнерський формат зміцнює довіру між школою та сім'єю, що є запорукою позитивної динаміки розвитку дитини.

Важливим є розподіл ролей у педагогічній команді: учитель як організатор освітнього процесу, який забезпечує навчальну діяльність усіх дітей; асистент учителя як партнер у плануванні, адаптації завдань і підтримці дитини під час навчання; команда психолого-педагогічного супроводу, до якої входять психолог, логопед, дефектолог, соціальний педагог, які забезпечують діагностику, рекомендації, моніторинг розвитку.

Отже, інклюзивна освіта в умовах НУШ – це не лише організаційна модель чи педагогічна технологія, а своєрідна філософія освітнього простору,

орієнтована на прийняття, розуміння й підтримку кожної дитини. Її ефективність залежить від узгоджених дій усіх учасників освітнього процесу, готовності педагогів до постійного професійного вдосконалення, створення ресурсного середовища та розвитку культури інклюзії в суспільстві загалом.

Проведене нами дослідження дає підстави стверджувати, що до основних умов ефективної організації освітнього процесу в інклюзивному класі належать: створення безпечного, доступного та доброзичливого середовища; адаптація навчальних матеріалів і методів; реалізація індивідуальних програм розвитку (ІПР); використання диференційованих завдань; гнучке оцінювання досягнень; партнерська співпраця з батьками. Організація освітнього процесу в інклюзивних класах НУШ є складним, багатовимірним і водночас надзвичайно важливим процесом, спрямованим на забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіх дітей без винятку. Реформування сучасної української школи на засадах дитиноцентризму та партнерської взаємодії дало потужний поштовх розвитку інклюзивної освіти як соціально значущого явища, що сприяє формуванню гуманістичних цінностей у суспільстві.

Аналіз наукових джерел та практики функціонування інклюзивних класів [1-10] показує, що ефективність інклюзії значною мірою залежить від професійної готовності вчителя, його здатності адаптувати навчальний матеріал, організовувати підтримку дитини з урахуванням її освітніх потреб, налагоджувати партнерські стосунки з батьками та фахівцями команди супроводу. Важливою умовою успішної інклюзивної освіти є створення безпечного, комфортного, толерантного освітнього середовища, яке підтримує розвиток особистості кожного учня. Водночас інклюзія передбачає не лише технічне чи методичне забезпечення процесу, а й переосмислення педагогічної культури, що має ґрунтуватися на принципах прийняття, співпраці, емпатії та поваги до різноманітності.

Таким чином, упровадження інклюзивної освіти в умовах НУШ школи – це не одноразова ініціатива, а тривалий процес формування нової освітньої філософії, яка орієнтується на розвиток кожної дитини як унікальної особистості. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення ефективних моделей професійної підготовки вчителів до роботи в інклюзивному середовищі, розроблення інноваційних методик адаптації навчального матеріалу та удосконалення системи психолого-педагогічного супроводу.

Список використаних джерел:

1. Голюк О. А. Організаційно-педагогічні умови набуття майбутніми вихователями ДНЗ фахових компетентностей для роботи в інклюзивному середовищі. *Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії*. 2016. С. 79–82. URL: <https://library.vspu.net/server/api/core/bitstreams/e4016f62-bd0f-49ac-b348-d2cf29187627/content>
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Київ, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>
3. Задорожна-Княгницька Л. В., Цибулько О. С., Нетреба М. М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. *Педагогічні науки*. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.
5. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України, 2016.

URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

6. Методика інклюзивного навчання за Концепцією «Нова українська школа» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» денної та заочної форм навчання). Навчальний посібник / Укладач Стеблюк С. В. Ужгород, 2023. 113 с.

7. Позняк О. С. Реалізація ідей Нової української школи в управлінській і освітній діяльності як сучасної ознаки створення інклюзивного освітнього середовища. *Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. учас., Кам'янець-Подільський, 9 лист. 2022 р. С. 178-181.

8. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

9. Beckett, A. E., Encarnação, P., Chiu, C., and Ng, S. T. (2020). Play for disabled Children in Taiwan and Hong Kong: parent perspectives, *Journal of Disability Studies in Education*, P. 1-31. DOI: <https://doi.org/10.1163/25888803-bja10005>.

10. Booth T., Ainscow M. Index for inclusion. A guide to school development led by inclusive values (4th ed.). Cambridge: Index for Inclusion Network, 2016. 106 p.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОБОТИ З МОЛОДИМИ ПЕДАГОГАМИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ СВІТИ

*Леніна Задорожна-Княгницька, доктор пед. наук, професор кафедри
педагогіки та освіти*

*Олександр Голощанов, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
за спеціальністю Менеджмент*

SCIENTIFIC APPROACHES TO SOLVING THE PROBLEM OF WORKING WITH YOUNG TEACHERS IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

*Lenina Zadorozhna-Knyagnytska, doctor of pedagogical sciences, professor
of the department of pedagogy and education, MSU*

Oleksandr Holoshchapor, master's student in Management

Анотація. У статті розкрито наукові підходи до організації роботи з молодими вчителями у закладах загальної середньої освіти. Представлено висновки вітчизняних науковців щодо значення акмеологічного, аксіологічного, системного, особистісного, синергетичного, компетентнісного, технологічного підходів до управління педагогічним колективом у цілому та супроводі молодих педагогів зокрема.

Ключові слова: управління закладом освіти, молодий фахівець, науковий підхід, методичний супровід.

Abstract. The article reveals scientific approaches to organising work with young teachers in general secondary education institutions. It presents the conclusions of domestic scientists regarding the importance of acmeological, axiological, systemic, personal, synergistic, competence-based, and technological approaches to managing the teaching staff as a whole and supporting young teachers in particular.

Keywords: management of educational institutions, young professionals, scientific approach, methodological support.